

Din ve Maneviyat Psikolojisi ile Pozitif Psikolojinin Entegrasyonu

Türkiye Bağlamında Bir Sistemantik İnceleme ve
Meta-Analiz Çalışması

Mebrure DOĞAN

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1922

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiye

Yayın No | Publication Number: 417

Kitap Adı : Din ve Maneviyat Psikolojisi ile Pozitif Psikolojinin Entegrasyonu

Alt Başlık : Türkiye Bağlamında Bir Sistematik İnceleme ve Meta-Analiz Çalışması

Book Title : The Integration of Religion and Spirituality Psychology With Positive Psychology

Subtitle : A Systematic Literature Review and Meta-analysis Study in the Turkish Context

ISBN : 978-625-8596-31-1

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596311

Yazar | Author: Mebrure Doğan | orcid.org/0000-0002-9027-144X

Kurum | Institution: Afyon Kocatepe Üniversitesi

ROR ID: ror.org/03a1crh56

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 173 (xiv+159)

Yayın Tarihi | Publication Date: Mayıs | May 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRLK - Din psikolojisi | Psychology of religion

BISAC: PSY031000 - Psikoloji / Din Psikolojisi | PSYCHOLOGY / Psychology of Religion

THEMA: QRM - Din psikolojisi | Psychology of religion

LC Classification: BL53 - Din psikolojisi | Psychology of Religion

DEWEY: 203.01 - Din psikolojisi | Psychology of religion

WoS Category: Din; Çok Disiplinli Psikoloji | Religion; Psychology, Multidisciplinary

WoS Citation Topics Meso: Din ve Maneviyat Psikolojisi | Religion & Spirituality Psychology

WoS Citation Topics Micro: Pozitif Psikoloji, Maneviyat ve İyi Oluş | Positive Psychology, Spirituality, Well-being

Scopus Subject Areas: 3217 - Sosyal Psikoloji | Social Psychology

Atıf Bilgisi | Cite as: Doğan, Mebrure. *Din ve Maneviyat Psikolojisi ile Pozitif Psikolojinin Entegrasyonu: Türkiye Bağlamında Bir Sistematik İnceleme ve Meta-Analiz Çalışması*. FCR Yayın Ltd.-Eskiye, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Din ve Maneviyat Psikolojisi ile Pozitif Psikolojinin Entegrasyonu

Türkiye Bağlamında Bir Sistematiik İnceleme ve
Meta-Analiz Çalışması

Mebrure DOĞAN

Ankara 2026

Yazar Hakkında

Mebrure DOĞAN

1993 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde lisans eğitimini, 1997 yılında “Duanın Psikolojik ve Psikoterapik Etkileri” adlı teziyle Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans eğitimini tamamladı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde başladığı doktora eğitimini “Dindarlık, Sabır ve Psikoloji İyi Olma Arasındaki İlişkiler” adlı teziyle 2014 yılında tamamlayarak Din Psikolojisi alanında doktor unvanını aldı. 1994-2015 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında İHL Meslek Dersleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri olarak görev yaptı. 2015 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Anabilim Dalına Doktor Öğretim Üyesi olarak atandı. 2020 yılında Doçent, 2025 yılında Profesör oldu. Aynı fakültede ana bilim dalı başkanlığı, bölüm başkanlığı, dekan yardımcılığı gibi idari görevleri yürüttü. Halen Afyon Kocatepe Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde dekanlık yapmaktadır. Din psikolojisi alanında yayınlanmış makaleleri, yurt içi ve yurt dışı sempozyumlarda sunulmuş tebliğleri, kitapları ve kitap bölümleri bulunmaktadır. “Dua ve Psikolojik Etkileri”, “Sabır Psikolojisi- Pozitif Psikoloji Bağlamında Bir Araştırma”, “Acıdan Erdeme Yolculuk- Travma Sonrası Gelişim Psikolojisi ve Din” adlı çalışmalar yayınlanmış kitaplarıdır. Evli ve iki çocuk annesidir.

About the Author

Mebrure DOĞAN

She completed his undergraduate studies at the Faculty of Theology at Uludağ University in 1993 and her master's degree at the Institute of Social Sciences at Uludağ University in 1997 with a thesis titled "The Psychological and Psychotherapeutic Effects of Prayer." She began his doctoral studies at the Institute of Social Sciences at Atatürk University and completed them in 2014 with her dissertation titled "The Relationships Between Religiosity, Patience, and Psychological Well-Being," earning a Ph.D. in the field of Psychology of Religion. Between 1994 and 2015, she served as a teacher of Vocational Courses at Islamic High Schools (IHL) and Religious Culture and Ethics at secondary education institutions affiliated with the Ministry of National Education. In 2015, she was appointed as an Assistant Professor in the Department of Psychology of Religion at the Faculty of Theology, Afyon Kocatepe University. She has held administrative positions such as department chair, division chair, and associate dean within the same faculty. She currently serves as dean of the Faculty of Theology at Afyon Kocatepe University. She has published articles in the field of religious psychology, presented papers at domestic and international symposia, and authored books and book chapters. Her published books include "Prayer and Its Psychological Effects," "The Psychology of Patience: A Study in the Context of Positive Psychology," and "The Journey from Suffering to Virtue: Post-Traumatic Developmental Psychology and Religion." She is married and the mother of two children.

Kitap Hakkında

Din ve Maneviyat Psikolojisi ile Pozitif Psikolojinin Entegrasyonu Türkiye Bağlamında Bir Sistematik İnceleme ve Meta-Analiz Çalışması

Din ve maneviyat psikolojisinin gelecekteki vizyonuna ilişkin çalışmalar yapan din psikologları, alanın çalışma konularının pozitif psikoloji konularıyla benzerliğine ve uyumuna dikkat çekmişler ve iki alanın entegrasyonunun din psikolojisinin gelişimine katkı sağlayacağını ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda araştırma, her iki alanda yapılmış çalışmaları inceleyerek entegrasyon açısından Türkiye’de geline noktaı ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla araştırmada kullanılan yöntem, “sistematik literatür analizi ve meta-analiz” dir. Kitabın ilk bölümünde din psikolojisi ve pozitif psikolojinin tarihsel gelişimi hakkında bilgi verildikten sonra iki alanın entegrasyonunun imkânı tartışılmış ve entegrasyonun önündeki engeller, entegrasyona hizmet edecek çalışma konuları teorik perspektiften ele alınmıştır. İkinci bölümde ise sistematik literatür analizi ve meta-analizin yanı sıra araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilmiş ve bulgular literatür ışığında tartışılmıştır. Araştırma Web of Science ve TR Dizin veri tabanlarında taranan dergilerde yayınlanmış makalelerle sınırlandırılmıştır. “Din Psikolojisi”, “Din ve Maneviyat Psikolojisi”, “Dindarlık”, “Maneviyat”, “Manevî İyi Oluş”, “Pozitif Psikoloji”, “Psikolojik İyi Oluş”, “Öznel İyi Oluş”, “Karakter Güçleri”, “Umut”, “Affetme”, “Hayatın Anlamı”, “Alçakgönüllülük”, “Sabır”, “Şükür” anahtar kavramlar olarak belirlenmiştir. Sistematik veri analizinden elde edilen bulgular, Türkiye’de pozitif psikolojinin araştırmacılar tarafından büyük ilgi gördüğünü ve sosyal bilimlerin psikoloji ile ilişkili çoğu alanında pozitif psikoloji konularının çalışıldığını göstermiştir. Diğer taraftan din ve maneviyat psikolojisinin “dindarlık ve maneviyat” temel kavramlarına farklı alanlardan araştırmacıların ilgisinin son yıllarda arttığı tespit edilmiştir. Umut ve affetme dışındaki karakter güçlerine araştırmacıların ilgisinin düşük olduğu, Türkiye’de pozitif psikoloji alanında en sık çalışılan konunun “iyi oluş” olduğu görülmüştür. İki alanın entegrasyonuna yardımcı olacak, literatürde yer alan ortak çalışma konularından “hayatın anlamı”, “karakter güçleri” ve “iyi oluş”, meta-analiz yapılacak temalar olarak belirlenmiştir. Yapılan meta-analizde “hayatın anlamı” ile “din ve maneviyat” arasındaki ilişkinin etki büyüklüğü hesaplanmış, aralarında pozitif yönlü güçlü sayılabilecek bir ilişki ortaya çıkmıştır. “Karakter güçleri”, “iyi oluş” ile “dindarlık ve maneviyat” arasındaki ilişkiye yönelik

hesaplanan etki büyüklüğü ise aralarında pozitif yönlü küçük düzeyde bir ilişki olduğu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Din ve Maneviyat Psikolojisi; Pozitif Psikoloji; Karakter Güçleri; Hayatın Anlamı; İyi Oluş; Sistematik Veri Analizi; Meta-analiz

About the Book

The Integration of Religion and Spirituality Psychology with Positive Psychology A Systematic Literature Review and Meta-analysis Study in the Turkish Context

Religious psychologists conducting research on the future vision of the psychology of religion and spirituality have highlighted the similarity and compatibility between the topics of the field and those of positive psychology, and have argued that the integration of the two fields will contribute to the development of the psychology of religion. In this context, the study aims to examine research conducted in both fields to determine the current state of integration in Turkey. To this end, the method employed in the study is “systematic literature review and meta-analysis.” In the first chapter of the book, after providing information on the historical development of religious psychology and positive psychology, the possibility of integrating the two fields is discussed, and the obstacles to integration, as well as research topics that could facilitate integration, are addressed from a theoretical perspective. In the second chapter, information is provided on the systematic literature review, meta-analysis, and the research methodology, and the findings are discussed in light of the literature. The research is limited to articles published in journals indexed in the Web of Science and TR Dizin databases. “Psychology of Religion,” “Psychology of Religion and Spirituality,” “Religiosity,” “Spirituality,” “Spiritual Well-being,” “Positive Psychology,” “Psychological Well-being,” “Subjective Well-being,” “Character Strengths,” “Hope,” “Forgiveness,” “Meaning of Life,” “Humility,” “Patience,” and “Gratitude” were identified as key concepts. Findings from systematic data analysis have shown that positive psychology has attracted significant interest from researchers in Turkey and that topics related to positive psychology are being studied in most fields of the social sciences associated with psychology. On the other hand, it has been observed that researchers from various fields have shown increasing interest in the core concepts of “religiosity and spirituality” within the psychology of religion and spirituality in recent years. It was noted that researchers’ interest in character strengths other than hope and forgiveness is low, and that the most frequently studied topic in the field of positive psychology in Turkey is “well-being.” To facilitate the integration of these two fields, the common

research topics in the literature—“meaning of life,” “character strengths,” and “well-being”—have been identified as themes for the meta-analysis. In the meta-analysis, the effect size of the relationship between “meaning of life” and “religion and spirituality” was calculated, revealing a positive and strong relationship between them. The effect size calculated for the relationship between “character strengths,” “well-being,” and “religiosity and spirituality” indicated a positive but small-scale relationship between them.

Keywords: Psychology of Religion and Spirituality; Positive Psychology; Character Strengths; Meaning of Life; Well-being; Systematic Data Analysis; Meta-analysis

ÖN SÖZ

Psikolojinin bir alt disiplini olmasına rağmen yıllarca psikoloji ile ilişkisi netameli olan din psikolojisi, bir yandan kendi gelişimini sürdürürken diğer yandan psikoloji alanında kendisine yer bulmanın yollarını aramıştır. APA'nın bugün ismi *Din ve Maneviyat Psikolojisi* olan 36. Şubesinin ilk isminin *Din Konusuna İlgili Duyan Psikologlar* olması, ancak çeşitli girişimler sonrasında *Din Psikolojisi* adını alabilmiş olması, bunun bir kanıtı kabul edilebilir. Ancak postmodernizmin etkisiyle ve son yıllarda din ve maneviyatın araştırmacıların ilgisini çeken konular arasına girmesiyle birlikte *Din ve Maneviyat Psikolojisi* giderek psikoloji sahasında kendisine daha geniş yer bulabilmiştir. Elbette ki bu gelişmede yeni bir yaklaşım olan *Pozitif Psikolojinin* ana akım psikolojide meydana getirdiği paradigma değişikliğinin etkisi göz ardı edilemez. Bu dönemde *Pozitif Psikoloji*, yeni ilgileriyle *Din ve Maneviyat Psikolojisinin* adeta can simidi olmuştur. Öteden beri *Din ve Maneviyat Psikolojisinin* araştırma konuları arasında yer alan erdemleri “karakter güçleri” olarak kavramlaştırması; maneviyata karakter güçleri içerisinde yer vermesi gibi yenilikler bir taraftan *Pozitif Psikoloji* ile *Din ve Maneviyat Psikolojisinin* yollarını birleştirirken diğer taraftan psikolojinin din konusundaki tabularında kırılmalar meydana getirmiştir. Gelişmelerin Türkiye’de yansımalarının görülmesi ise nispeten daha geç bir zamanda olmuştur.

Din ve Maneviyat Psikolojisi alanının gelecekteki vizyonuna ilişkin çalışmalar yapan bilim insanları, alanın pozitif psikolojiyle entegrasyonuna önem vermekte, her iki alanın güçlerini birleştirmesinin gelişimlerine sağlayacağı katkıya dikkat çekmektedir. Elinizdeki kitap bu bağlamda Türkiye’de yapılmış çalışmaları incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla araştırmada kullanılan yöntem “sistemantik literatür analizi ve meta-analiz” olarak belirlenmiştir. Kitabın ilk bölümünde *Din Psikolojisi* ve *Pozitif Psikolojinin* tarihsel gelişimi ele alınmış, iki alanın entegrasyonunun imkânı tartışılmış ve entegrasyonun önündeki engeller, entegrasyona hizmet

edecek çalışma konuları teorik perspektiften ele alınmıştır. İkinci bölümde araştırmanın yöntemleri olan *Sistematiik Literatür Analizi* ve *Meta-analiz* hakkında bilgi verildikten sonra araştırma için yapılan taramalarda esas alınan anahtar kavramlar ile dahil etme ve hariç tutma kriterleri açıklanmıştır. Ardından sırasıyla Sistematiik Literatür Analizi ve Meta-analizden elde edilen bulgular verilmiş, bulgular literatür bağlamında tartışılmıştır.

Araştırmanın *Din ve Maneviyat Psikolojisinin Pozitif Psikoloji* ile entegrasyonu çerçevesinde Türkiye'deki gelişimine projeksiyon tutması beklenmektedir. Pozitif Psikolojiye ilgi duyan, Din ve Maneviyat Psikolojisi alanında araştırma yapacak olan araştırmacıların gelecekteki çalışmalarını planlamalarında yardımcı olabilecek önemli bilgilere erişilmiş olması, araştırmanın diğer bir bilimsel kazanımıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
POZİTİF PSİKOLOJİ ile DİN ve MANEVİYAT PSİKOLOJİSİ	5
1.1. Din Psikolojisi Bilimi	7
1.1.1. Din Psikolojisinin Tarihsel Gelişimi	8
1.1.1.1. Psikolojinin Dinle İlişkisi	9
1.1.1.2. Din Psikolojisinin Doğuşu ve Metot Tartışmaları	11
1.1.1.3. Din Psikolojisinin Gelişme Dönemi	17
1.1.1.4. Din ve Maneviyat Psikolojisine Doğru	20
1.1.1.5. Din ve Maneviyat Kavramlarının Yeniden Tanımlanması	22
1.1.1.6. Din ve Maneviyat Psikolojisinin Bugünü ve Gelecek Vizyonu	26
1.1.2. Türkiye’de Din Psikolojisinin Tarihsel Gelişimi	31
1.2. Pozitif Psikoloji Ekolü	34
1.2.1. Pozitif Psikolojinin Tarihsel Gelişimi	34
1.2.2. Pozitif Din ve Maneviyat Psikolojisinin İmkânı ve Gerekliliği	39
1.2.3. Din ve Maneviyat Psikolojisi ile Pozitif Psikolojinin Entegrasyonunun Önündeki Engeller	47
1.2.4. Din ve Maneviyat Psikolojisi ile Pozitif Psikolojinin Kesişim Alanları	49
1.2.4.1. Karakter Güçleri	51
1.2.4.2. Hayatın Anlamı	56
1.2.4.3. İyi Oluş	59
İKİNCİ BÖLÜM	
SİSTEMATİK LİTERATÜR ANALİZİ ve META-ANALİZ ÇALIŞMASI	63
2.1. Sistematik Literatür Analizi	65
2.2. Meta-Analiz	68
2.3. Araştırmanın Yöntemi	71
2.3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	71
2.3.2. Araştırmanın Problemi	72
2.3.3. Araştırmanın Önemi	73
2.3.4. Araştırmanın Kapsamı	74

2.3.5. Araştırmanın Basamakları	75
2.3.5.1. Tarama: Anahtar Kelimeler, Dahil Etme ve Hariç Tutma Kriterleri	77
2.4. Araştırmanın Bulguları	79
2.4.1. SistematiK Literatür Analizi Bulguları	79
2.4.1.1. Genel Betimsel Bulgular	79
2.4.1.2. Anahtar Kavramlara İlişkin Betimsel Bulgular ve Yorumu	83
2.4.1.2.1. Pozitif Psikolojinin Anahtar Kavramlarına İlişkin Betimsel Bulgular ve Yorumu	83
2.4.1.2.2. Karakter Güçlerine İlişkin Anahtar Kavramların Betimsel Bulguları ve Yorumu	89
2.4.1.2.3. Din ve Maneviyat Psikolojisi Alanının Anahtar Kavramlarına İlişkin Betimsel Bulgular ve Yorumu	102
2.4.1.2.4. Pozitif Din ve Maneviyat Psikolojisine İlişkin Betimsel Bulgular ve Yorumu	110
2.4.2. Meta-Analiz Bulguları	113
2.4.2.1. Hayatın Anlamı ve Dindarlık, Maneviyat İlişkisi Meta-Analizinin Bulguları	113
2.4.2.2. Karakter Güçleri ve Dindarlık, Maneviyat İlişkisi Meta-Analizinin Bulguları	121
2.4.2.3. İyi Oluş ve Dindarlık, Maneviyat İlişkisi Meta-Analizinin Bulguları	127
2.5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	133
2.5.1. Hayatın Anlamı ve Dindarlık/ManeviYat İlişkisi	134
2.5.2. Karakter Güçleri ve Dindarlık/ManeviYat İlişkisi	137
2.5.3. İyi Oluş ve Dindarlık/ManeviYat İlişkisi	139

KAYNAKÇA	145
DİZİN	157